

Srbije i neke njegove posebne norme. Slobodan Zečević u prilogu *Vodeni duh u narodnom verovanju severoistočne Srbije* poredbama dolazi do zaključka da je to bilo staroslavensko, odnosno indoevropsko mitsko biće. Milica Matić-Bošković u referatu *Novija etnološka ispitivanja pogrebnih običaja Srba u Sremu* dala je iscrpan prikaz svih običaja vezanih uz smrt, od priprema za smrt do daća, kod Srba u Srijemu. Referat Dušana Drljače *Neka zapažanja o životu i običajima sarajevskih Jevreja* donosi podjelu Židova u Jugoslaviji prema granama Sefarda i Aškenaza, prikazuje putove njihova doseljenja i sudbine. Opisuje međusobne odnose, način života i običaje. Bela Römer je prikazom *Narodna i industrijska tehnologija* pokazao kako je mnogo tehnoloških postupaka otkriveno već u narodu, dok ih današnja industrija usavršava i dalje primjenjuje. Mirko Barjaktarović u radu *Šta znači reč stanjanin u Dušanovom zakoniku* tumači tu riječ iz obaveze seljaka da se redom brinu i pravno i moralno odgovaraju za gosta u selu. Slijedi opširna diskusija o gornjim temama. Zbornik završava prikazom *Zenički muzej* Dušanke Trajković, a Čedomir Trajković pod naslovom *XI savetovanje etnologa Jugoslavije* izvještava o priprema i toku Savjetovanja kao i o priredbama koje su ga pratile.

Vlasta Domaćinović

KRČKI ZBORNIK Povijesnog društva otoka Krka, glavni urednik PETAR STRČIĆ, Krk, sv. 1, 1970, 605 str.; sv. 2, 1971, 431 str.; sv. 3, 1971, 295 str.; sv. 4, 1971, 304 str.

U nizu stručnih publikacija pojavio se 1970. g. »Krčki zbornik« kao edicija Povijesnog društva otoka Krka, pokrenuta u povodu dvadeset i pete godišnjice oslobođenja otoka. Osnivače ovog zbornika vodila je želja za potpunijim znanjem o životu tog našeg najvećeg otoka, o historijskim i društveno-ekonomskim zbivanjima, o tradicionalnoj kulturi i suvremenim problemima razvoja.

Prvi svezak »Krčkog zbornika« donosi priloge iz zemljopisa, gospodarstva, povijesti, narodnog života i običaja, likovnih umjetnosti, zatim napise o suvremenicima i one u spomen zaslužnim Krčanima, pa ocjene i prikaze radova, te vijesti o Povijesnom društvu otoka Krka.

Uvodnici P. Strčića i A. Hriljca upoznaju čitaoce s potrebama i namjenom ove publikacije. V. Kljaković ukazuje na historijsko značenje oslobođenja otoka u aprilu 1945. i njegova pripajanja matici zemlji.

Razmotrit ćemo pažljivije samo priloge etnološko-folklorističkog sadržaja ili one koji pružaju pobudu za dalje takvo razmatranje. Uz veoma preglednu, ilustriranu i podacima bogatu studiju R. Kalmete o geografskom položaju otoka nalazi se također odlično ilustrirana studija P. Novosela o društveno-socijalnoj preobrazbi najvećeg naselja, Punta, u posljednjih stotinu godina. Gospodarske prilike na otoku, njihov razvoj i potrebe razmatranja B. Prikril (*Ekonomska opravdanost izgradnje aerodroma na Krku*), zatim A. Markota (*Od svjetla luči do električne žarulje*) i B. Frgačić-Tomić (*Kronika o poslijeratnoj elektrifikaciji otoka*). Svi ti radovi pokazuju da stočarstvo i poljodjelstvo kao osnovna orijentacija pretežu u tradicionalnom gospodarstvu nad ribolovom.

Opsežna je i uvodna u odjeljku povijesti studija Nade Klaić o Frankopanima kao krčkoj vlasteli. Koliko se problemi etnologa i folklorista isprepleću sa srodnim znanostima, pokazuje na primjeru povijesti rad N. Bonifačića Rožina *Zidine Zvanimirova i Bašćanska ploča*. Na temelju starih dokumenata: kodeksa, ostavština i sporova, na temelju usporedbi narodnih toponima i predaja, autor daje svoju

korekciju čitanja dijela teksta na Baščanskoj ploči. Vj. Štefanić donosi biografiju, prijevode i stihove glagoljaškog pjesnika svećenika Iva Uravića, koji je svoja razmišljanja o životu, rođenju, a naročito smrti zapisivao na listove matica u obliku pjesama nepravilna stiha. Uravićeve pjesme dosta kazuju o tadanjem životu, pa je i njegovo stvaranje na svoj način dio tradicionalnog narodnog izraza. Nadalje I. Žic Rokov prikazuje isječak povijesti prema spisima biskupskog arhiva u Krku — o galiotima, koji su 317 godina, kao kažnjenici ili po dužnosti, služili na mletačkim brodovima. I. Ostojić prikazuje kulturnu baštinu benediktinaca na otoku. Slijedi kratak napis B. Zmajića o grbovima krčkih knezova, studija S. Frančiškovića o mletačkom gospodarenju nad šumama otoka, pa studija M. Bolonića o životu i radu glagoljaša Ivana Feretića iz Vrbnika na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće. U tom je radu navedeno jedno od važnih zanimanja ovog svećenika — liječenje, uglavnom na saznanjima narodne medicine, ljekovitim biljem. Na Vrbnički arhiv i ostavština J. Feretića ukazuje se kao na izvor za proučavanje narodne medicine na Krku.

Nakon prikaza P. Strčića o otoku Krku i listu »Naša sloga«, zatim priloga I. Čizmića o hrvatskom iseljeniku N. Grškoviću, zapisa A. Mrakovčića-Andračića o susretima s okupatorom u Puntu, podataka B. Janjatovića i P. Strčića o životu, zdravlju, privredi i dr. na Krku iz izvještaja kotarskog načelnika I. Vitezića, nadalje dokumenata o ponašanju Dobrinjaca pod okupacijom 1942. g. I. Jelenovića, dolazi odjeljak *Narodni život i običaji* s tri rada. U prvom I. Turato-Mešter prikazuje (u dijalektu) godišnje običaje u Omišlju. U ovom prilogu očituje se organizacija društvenog života u mjestu. Autor prikazuje kalendar običaja kako su ih u »staro vrime« najavljevali svećenici u crkvi na Tri kralja, a zatim počinju opisi »Mladog leta i Tri kraje«, pa »Koledva«, »Mesopust«, »Balani«, tj. igre djevojska s ukrašenom loptom od kože u vrijeme korizme, pa običaja na »Vezem«, »Maj« i »Duhove«, nadalje opisuje »Stomorinu«, običaj na Veliku gospu, »Svisvete«, pa »Agvent« i »Nabednji, Božić i staro leto«. U opisu navedenih godišnjih običaja dano je mnogo detalja koji mogu poslužiti u znanstvenoj obradi tradicionalnog ponašanja u običajima, međusobnih obrednih i društvenih kontakata, obrednih jela, magijskih čina i vjerovanja. Prilozi F. Matejčića *Prezimana na otoku Krku* i V. Dorčića *Prezimana i nadimci u Baški na Krku* nadopunjuju se kao građa u kojoj se može pratiti rasprostranjenost prezimana po naseljima i razgranatost pojedinih rodova, koji se do danas raspoznaju po nadimcima. Prvi broj »Krkog zbornika« sadrži još priloge J. Bratanića o slikaru Kirinčiću, porijeklom Dobrinjaninu i kraću studiju R. F. Barbalića o orijentaciji stanovnika Krka prema moru.

Osim navedenoga »Krkči zbornik« uvodi priloge o suvremenima. Prvi je od tih priloga prikaz M. Pantelić o znanstvenom i stručnom opusu, s bibliografijom, prof. Vjekoslava Štefanića u povodu 70-godišnjice njegova života. Slijede napisi u spomen Dinku Crviću-Sopčiću i dru Nikoli Španjolu, koji su dali velik obol društvenom životu i kulturi otoka Krka (J. Polonio — P. Strčić, P. Strčić i B. Gothardi-Pavlovsky).

Na kraju slijedi osam ocjena i prikaza, te bilješke, među kojima Ž. Barbalić daje sažet prikaz etnografskih ispitivanja na Krku za Etnološki atlas Jugoslavije, te nastojanja Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture i Pomorskog i povijesnog muzeja na Rijeci da se otkupi materijal za muzej, registriraju, valoriziraju i zaštite vrijedni etnografski spomenici kulture. Broj je zaključen s tri priloga — pok. N. Španjola o zamisli da se izda ovaj zbornik o otoku Krku, zatim B. Fr-

gačića o osnivanju Povijesnog društva otoka Krka s popisom članova, zapis o godišnjoj skupštini Društva i tekst Statuta koji je pripremio P. Strčić.

Drugi svezak »Krčkog zbornika« donosi prilog N. Jurića o značenju obljetnice oslobođenja, program proslave i svečane sjednice Skupštine općine Krk, zatim opis dočeka maršala Tita na Krku B. Turčića, prilog B. Bunete o gradnji aerodroma »Rijeka« i govor B. Jovanovića prilikom puštanja aerodroma u promet.

Uvodnik u povijesni dio »Zbornika« je studija Nade Klaić o društvenoj strukturi kvarnerske općine u razvijenom srednjem vijeku. Zatim slijedi komparativna studija L. Margetića o bračnom imovinskom pravu prema Krčkom statutu. Autor u šest poglavlja daje vrijedne usporedbe i saznanja o izvorima i osnovnim odredbama Krčkog statuta u odnosu na bračno imovinsko pravo i o bračnom imovinskom pravu na Krku ukinutom Krčkim statutom, dakle o »starom pravu«. U oba poglavlja razmatra: 1. imovinu s kojom djevojka ulazi u brak, 2. imovinu supružnika u braku i 3. imovinu kad brak prestaje smrću muža ili žene. Zatim uspoređuje staro i novo (tj. od 16. stolj. dalje) imovinsko pravo, razmatra porijeklo jednog i drugog u odnosu prema venecijanskom pravu, statutarom pravu okolnih područja i odredbama iz Tripartita za hrvatsko-ugarske krajeve, analizira odredbe langobardskog prava i norme bizantinskog prava. Prikazom stanja, odnosno upotrebe normi starog i novog krčkog imovinskog prava na temelju bračnih ugovora pokazuje autor koliko je društvena sredina otoka Krka dugo čuvala staru tradiciju. Također se iz prikazanog jasno vidi da je utjecaj navedenih pravnih sistema dao važnost bračnoj cjelini i njenim imovinskim pitanjima, tj. svojini »muža, žene i djece« kao »kućne zajednice«, iako se u normama Krčkog statuta nazire i šira obiteljska zajednica, u kojoj može, i ne mora, ostati udovica poslije muževe smrti, a u kojoj redovno ostaju njena djeca u slučaju njene ponovne udaje. Prema narodnom tradicionalnom shvaćanju u imovinskom se pitanju postavlja problem povezanosti (uglavnom ženskog) bračnog partnera s njegovim roditeljskim, odnosno bližim srodničkim krugom, s obzirom na novostvoreni brak, i u društvenom i imovinskom pogledu. Ovaj iscrpni rad pruža etnologu nove probleme za rješavanje. Povijesna istraživanja I. Žic-Rokova i D. Klana upoznaju nas sa starinama Krka, i pobijaju nagađanja o postojanju nekadanjeg mosta s Krka na kopno. *Endemska guša i naseljenje na otoku Krku* B. Gušića povezuje medicinski problem s antropogeografijom i historijom, pa se uzroci endemske gušavosti tumače analizom etnogenetskih i kulturno-historijskih procesa. Slijedi napis o značenju događaja iz novije povijesti — uspostavljanja veze otoka Krka s komandom II POS-a Lj. Karabaića.

U odjeljku o muzičkoj umjetnosti A. Bonifačić iznosi svoja zapažanja, analize, tekstove i notne primjere narodnog pjevanja na otoku Krku. Prikazuje tijesnu heksakordičnu ljestvicu kao prastaru muzičku tradiciju u ovom sjevernojadranskom području i pri tom otklanja tumačenje o frigijskoj tonalnoj osnovi. Objavljuje i novije napjeve, koji pokazuju očite razlike u usporedbi sa starijim oblicima.

Od suvremenika prikazan je Jure Vukasović (B. Turčić), a počast je odana u nekrolozima Nikoli Dekaniću i Nikoli Bažadoni, zaslužnim komunistima s Krka. N. Bonifačić Rožin pod starom uzrečicom *Niš ne reci, niš ni* reagira na zapostavljanje i nepažnju prema dijalektalnoj književnosti. Prikazuje tri djela na čakavskom dijalektu: pjesme Lj. Pavešića *Besedi s kamika i z mora*, antologiju čakavske poezije *Korablja začinjavca*, (prir. I. Mihovilović i Z. Črnja), te knjigu sada pokojnog I. Žica Klaičića *Smih naš bodulski*. U bilješkama je prikazano otvaranje Bašćanskog zavičajnog muzeja.

Polovina trećeg »Krčkog zbornika« posvećena je 50-godišnjici osnivanja Krčke gimnazije. U muzičkom dijelu V. Žganec, jedan od prvih istraživača glagoljaškog pjevanja, prikazuje odnos između crkvenog i narodnog pjevanja na kvarnerskom području i raspravlja o muzičkoj tonskoj osnovi tog pjevanja, ljestvici i načinu harmoniziranja, utvrđuje razlike između ta dva pjevanja u — skali, načinu pjevanja (jednoglasno i dvoglasno), ritmu i strukturi muzičke forme.

U odjeljku za povijest B. Fučić opisuje četiri ulomka glagoljskih natpisa iz Jurandvora kod Baške, V. Oštrić piše o tipografima prve krčke tiskare, a V. Dorčić o turizmu u Baški. Pod naslovom *Upoznajmo materijalnu kulturu drevnog primorskog grada Krka* objavljena je maturalna radnja Dubravke Žic.

Radom R. Horvatića o biljnogeografskom položaju otoka zaokružen je studijski sadržaj treće knjige »Krčkog zbornika«, a šest kraćih priloga govori o sjećanjima na zbivanja i život prve generacije krčkih gimnazijalaca (J. Capponi, M. Bolonić, I. Žic Rokov, L. Grakalić, D. Franović i B. Randić). Josip Capponi, jedini živi profesor Krčke gimnazije iz 1921, i Braslav Rabar gosti su odjeljka o suvremenicima (o njima pišu F. Matejčić i Z. Baković). Suradnici ovog broja odaju počast poginulim i preminulim revolucionarima i prosvjetnim radnicima: 23-godišnjem poginulom sekretaru K. K. SKOJ-a Krk Nikoli Linu Bolmarčiću, Anti Šepiću, prvom direktoru gimnazije, revolucionaru Marijanu Badelu, polazniku IV razreda Krčke gimnazije, Josipu Antonu Kraljiću, zaslužnom kulturnom radniku iz Dubašnice, i Franji Volariću, prvom vjeroučitelju i profesoru hrvatskog i prirodopisa na Krčkoj gimnaziji. Prikazima i bilješkama završava treći svezak »Zbornika«.

Četvrti svezak u cijelosti je posvećen 100-godišnjici Hrvatske čitaonice u Vrbniku. To je ujedno prva knjiga »Posebnih izdanja« Povijesnog društva otoka, a uredili su je M. Bolonić i P. Strčić pod naslovom *Zapisnici sjednica i skupština Hrvatske čitaonice« u Vrbniku 1871—1929.*

Vesna Čulinović-Konstantinović